MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry:n lausunto:
O 29/2025 vp Luonnonlaidunten hoidon haasteet ja luonnon monimuotoisuus

Kiitämme eduskunnan ympäristövaliokuntaa mahdollisuudesta ottaa kantaa ja lausua luonnonlaidunten tilanteesta.

Luonnonlaidunnus on kestävä tapa tuottaa ruokaa

Laidunnus on keskeisin ja korvaamattoman tärkeä maatalousalueiden ja maaseudun luonnon monimuotoisuuden ylläpitäjä ja kehittäjä. Luonnonlaidunnusta voidaan toteuttaa myös kaupungeissa ja taajamissa ja siten edistää myös näiden alueiden monimuotoisuutta. Usean tutkimuksen mukaan siellä, missä laidunnus loppuu, luonnon monimuotoisuus alkaa heiketä hyvin nopeasti.

Arvokkaimmat luonnonlaitumet, perinnebiotoopit ovat syntyneet vuosikymmenten, jopa satojen vuosien aikana juuri perinteisen maatalouden ja erityisesti laidunnuksen ansioista. Perinnebiotooppien luonteeseen kuuluu erilaisten elinympäristöjen ja maaston kohtien kirjo - mosaiikkimaisuus. Se on saanut aikaan alueiden poikkeuksellisen luonnon monimuotoisuuden.

Kiviset alat on pidetty niittyinä, koska niiden raivaaminen pelloksi on ollut liian työlästä. Kivet ja niiden lomaan laidunnuksen myötävaikutuksena syntynyt kasvillisuus muodostavat oman erityisen elinympäristönsä. Metsälaitumella on varvikon lisäksi niittymäisiä laikkuja ja puusto on usein harvahkoa sekametsää, laidunnuksen jäljet näkyvät eläinten polkuina, maaston ja puuston kulumisena, mistä hyötyvät omat lajinsa ja erityispiirteet tulevat esille myös mm. eläinten lannan paikalle houkuttelemissa hyönteisissä. Saariston kanerva- ja varpunummet ovat kehittyneet juuri sellaiseksi laidunnuksen ansioista. Puustoiset perinnebiotoopit ja nummet ovat luontaisesti niukkatuottoisia. Erilaisten perinnebiotooppien tyypitys on ollut käytössä 1990-luvulta asti, tuolloin käynnistettyjen perinnebiotooppi-inventointien myötä, ja samoja perinnebiotooppien tunnusmerkkejä käytetään edelleen myös Ruokaviraston viljelijäaineistoissa.

Perinnebiotoopit eivät ole koskaan olleet täydellisiä. Niitä on ylilaidunnettu ja niitä on myös alilaidunnettu. Ne ovat turvanneet kasvukaudella tilojen eläinten ruokahuollon samalla, kun runsastuottoisimpien niittyjen ja peltojen tuotto on voitu varastoida eläimille talviravinnoksi. Sen seurauksena näiden niukkatuottoisten alueiden hoito ja laidunnus on synnyttänyt erityisen monimuotoista maaseutuluontoa ja myös hoidettua maisemaa.

Peltoviljelyn laajentuessa ja tehostuessa luonnonlaidunten ja perinnebiotooppien hyödyntäminen on vähentynyt. Samalla maaseudun mosaiikkimaisuuden väheneminen on vaikuttanut myös maatalousympäristön monimuotoisuuden vähentymiseen. Monimuotoinen maatalousympäristö on elintärkeä myös pölyttäjille ja siten koko ruokaturvalle. Nykyisellään lähes kaikki perinnebiotoopit on luokiteltu äärimmäisen uhanalaisiksi luontotyypeiksi, ja ne tarvitsevat säilyäkseen jatkuvaa hoitoa. Niiden kustannustehokkainta ja monimuotoisuutta edistävintä hoitoa on juuri laidunnus.

Aina tälle ohjelmakaudelle asti tultaessa perinnebiotoopit ja luonnonlaitumet ovat olleet monille tiloille tärkeitä laidun- ja rehuntuottoaloja, eläimethän laiduntavat niillä ilman lisärehua. Niillä on myös muuta taloudellista merkitystä maataloudelle. Perinnebiotooppien ja luonnonlaidunten hoito on myös kestävä ja

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus
Vanha talvitie 2 A 16, 00580 HELSINKI
Y-tunnus: 0975465-0
www.maajakotitalousnaiset.fi

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

nykyaikainen tapa tuottaa ruokaa sekä samalla lisätä maatalouden ja ennen kaikkea huoltovarmuudellekin tärkeää karjatalouden hyväksyttävyyttä.

Epäonnistunut muutos – on CAP ympäristösopimuksille valtava mainehaitta

Ohjelmakauden alkaessa hoidossa ja sopimuksilla oli perinnebiotooppeja sekä luonnonlaitumia noin 34 000 hehtaaria. CAP-suunnitelmassa tavoitteena oli kasvattaa ohjelmakauden aikana alaa vielä noin 18 000 hehtaaria. Nyt katselmuksilla ja uusilla rajauksilla aikaansaatujen vähennysten jälkeen hoidossa ja sopimuksilla on noin 25 000 hehtaaria. Olemme siis 18 000 hehtaarin lisäalan sijaan menettäneet olemassa olevia kohteita lähes 10 000 hehtaaria.

Sopimuskauden sekavat tulkinnat, tilojen epätasa-arvoinen kohtelu katselmuksissa ja massiiviset leikkaukset aloihin, joista osa oli vasta kunnostettu uudelleen laidunkäyttöön Helmi-rahoituksella tai arvioitu viimeisimmässä perinnebiotooppien valtakunnallisissa inventoinneissa valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaiksi - on vienyt uskottavuuden järjestelmältä.

On ymmärrettävää, että sopimuksilta on karsittu pois selkeästi sinne kuulumattomia alueita kuten havupuuvaltaisia talousmetsiä, mutta karsinta ei ole pysähtynyt yksin niihin. Sopimusten piiristä on poistunut myös laidunnuksen avulla aikaan saatuja ja luonnon monimuotoisuudeltaan arvokkaita alueita. Sopimusten ympärille kärjistynyt sekavuus muistuttaa jo 2000-luvun alun Natura 2000 – ’kriisiä’, josta maaseudulla ei olla täysin toivottu vieläkään. Jos tilan sopimusalasta leikataan pois merkittävä osa, tilan ei kannata ottaa hoitaakseen edes jäljelle jäävää alaa, tällöin merkitys luonnon monimuotoisuuden heikkenemiselle on suuri. Lisäksi perinnebiotooppi- ja luonnonlaidun kohteiden karsinta johtaa elämistä luopumiseen ja kiihdyttää entisestään tilojen lopettamispäätöksiä.

Muutokset perinnebiotooppien tilanteessa ovat nykyisten sopimustulkintojen vuoksi todella suuria verrattuna aiempiin maatalouden ohjelmakausiin. Viranomaisilla on Ely-keskuskohtaisia isoja eroja tulkinnoissa. Katselmuksissa on alettu painottaa alueiden rehuntuottokykyä alueiden monimuotoisuuden kustannuksella, vaikka esimerkiksi puustoiset perinnebiotoopit ja nummet ovat luontaisesti niukkatuottoisia, eikä niiden rehuntuottoa voida verrata peltolaitumiin.

CAP-suunnitelmassa olemme kansallisesti sitoutuneet myös luonnon monimuotoisuuden aktiiviseen edistämiseen. Nykyiset tulkinnat unohtavat luonnon monimuotoisuuden edistämisen. Muutosten vaikutuksista olisi ehdottomasti tärkeää käydä perinnebiotooppien hoitoon liittyvien ministeriöiden kesken syvempää vuoropuhelua ja miettiä yhteisesti ja myös yhdessä sidosryhmien kanssa, miten muutokset tulevat maamme perinnebiotooppeihin, luonnonlaitumiin, maatalousluontoon ja niitä hoitaviin tahoihin vaikuttamaan ja mitä ratkaisuja tilanteeseen olisi löydettävissä. Nyt hyvin äkkinäinen muutos on ajanut alueiden hoitajat, pääosin laiduntavat tilat todelliseen ahdinkoon, ja uhanalaisimmat luontotyypit kuilun reunalle.

Sopimusleikkauksilla aikaan saatu alueiden hoidon päättyminen heijastuu alueiden luonnon monimuotoisuuteen nopeasti. Kerran lopetettu hoito on vaikeaa saada takaisin. Tämä tulee vaikuttamaan perinnebiotooppien uhanalaisten luontotyyppien ja lajien tilaan. CAP-suunnitelman eikä myöskään Helmi-ohjelman tavoitteita tulla saavuttamaan. Heikennys tulee näkymään myös EU:lle toimitettavassa ohjelmakauden raportoinnissa.

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus
Vanha talvitie 2 A 16, 00580 HELSINKI
Y-tunnus: 0975465-0
www.maajakotitalousnaiset.fi

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

Mitä voimme tehdä asian edistämiseksi?

Ehdotamme, että haastavan tilanteen suunnan korjaamiseksi hallinnossa arvioitaisiin seuraavia kehitysehdotuksia.

1. Muutokset CAP suunnitelmaan (luonnonlaidunten uudelleen määrittäminen) ja mahdolliset tukitasojen tarkastelut.

2. Katselmoinnin asiantuntemuksen varmistaminen ja mukaan luonnon monimuotoisuuden asiantuntemusosaaminen. Aikaisemmilla ohjelmakausilla ELY-keskuksissa sopimuskohteiden arviointiin osallistuivat myös y-vastuualueen asiantuntijat, joiden avulla myös luonnon monimuotoisuusnäkökulmat otettiin huomioon. Lisäksi haluamme tuoda esille, että sopimusalojen katselmointi ei tulisi olla kokemattoman kesätyöntekijän vastuulla.

3. Toimijoiden välisen yhteistyön lisääminen ja valmistautuminen uuteen ohjelmakauteen. Kuluvan ohjelmakauden valmistelu ei ollut riittävästi sidosryhmiä ja eri toimijoita osallistavaa. Tässä tapahtui selkeä heikkeneminen edellisiin ohjelmakausiin nähden. Esitämme myös aikaisempien hallintoa, neuvontaa ja viljelijöitä yhteiseen keskusteluun kokoavien lumoneuvottelupäivien palauttamista.

4. Esitämme myös, että rahoitetaan ja toteutetaan tutkimusta nyt sopimukselle hyväksyttävien alojen monimuotoisuudesta ja monimuotoisuuskehityksestä.

Epäselvän ja perinnebiotooppien sekä luonnonlaitumien kannalta toimimattomiin tulkintoihin pohjautuvan nykytilanteen jatkuessa tulemme menettämään hoidonpiiristä yhä enemmän näitä arvokkaita alueita. Samalla menetämme vuosikymmenien tärkeän työn ja investoinnit maatalousluonnon ja sen monimuotoisuuden hyväksi.

Helsingissä 14.5.2025

Christell Åström
MMM, toiminnanjohtaja

Leena Lahdenvesi-Korhonen
TkT, FM maiseman- ja luonnonhoidon kehitysjohtaja

Sekä alueellisten Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskusten maiseman- ja luonnonhoidon asiantuntijat.

Maa- ja kotitalousnaiset on kansainvälisesti linkittynyt ruoka-, maisema- ja yrityspalveluja tarjoava asiantuntijajärjestö sekä maaseutuhenkisten ihmisten aktiivinen verkosto. Järjestössä on noin 750 yhdistystä ja reilu 20 000 jäsentä. Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry (MKN Keskus) on valtakunnallinen kattojärjestö. Järjestön yhdeksän piirikeskuksen toiminta kattaa koko Suomen. Perinnebiotoppien ja luonnonlaitumien hoidon suunnittelu ja tilaneuvonta on ollut tärkeä osa järjestön maiseman- ja luonnonhoidon asiantuntijoiden toimintaa aina 1990-luvun puolivälistä alkaen.